

„Pedagogika uczestnictwa” – projekt modelu

W procesie tworzenia się demokratycznych struktur myślenia i życia w Polsce, odżywają idee społeczeństwa pojmowanego jako środowisko wychowujące. Tezy formułowane m.in. przez H. Radlińską, F. Znanieckiego, A. Kamińskiego, R. Wroczyńskiego i innych przedstawicieli pedagogiki społecznej uzyskują nowe znaczenie i nowy charakter. Coraz większej wagi nabiera termin „wychowanie-formacja”, rozumiane jako funkcja zaangażowanego uczestnictwa w życiu społecznym. Współczesne zjawiska i procesy o charakterze społecznego dysonansu, wywołanego kryzysami ekonomiczno-społecznymi i kulturowo-religijnymi, zmuszają do poszukiwania nowych formuł, obszarów czy paradygmatów. Próbą tych poszukiwań jest projekt wychowawczo-formacyjnego modelu „pedagogiki uczestnictwa”.

Jednym z fenomenów współczesnej rzeczywistości religijno-społecznej, a jednocześnie wieloaspektowej przestrzeni życia i edukacji jest środowisko współczesnych wspólnot religijnych. Analiza tego problemu wykazuje, że w dużej części jest to miejsce rozwoju dorastającej młodzieży i dorosłych. Ich gwałtowny i naturalny rozwój zarówno w świecie, jak i w Polsce, przypada na ostatnią dekadę XX w. Pedagogika społeczna już od dawna widziała w całym sektorze tzw. „organizacji pozarządowych i religijnych” środowisko wychowawczo-formacyjne. Współczesne środowiska wspólnot religijnych w ramach Kościoła Katolickiego stanowią miejsce, w którym dokonuje się działalność edukacyjno-formacyjna. Obejmuje ona nie tylko formy wsparcia, pomocy religijno-ludzkiej, ale jest próbą aktywizacji osobowo-społecznej, którą można określić „pedagogiką uczestnictwa”. Wspólnota, ruch czy stowarzyszenie religijne są tymi naturalnymi niszami, w których może ujawnić się więź społeczna, doświadczenie grupy, instytucji lub ruchu społecznego z ich systemem wartości i kultury. Jednocześnie środowisko ruchu religijnego z całym bogactwem sił i oddziaływań społecznych, stanowi płaszczyznę wspierania podstawowych funkcji rodziny i środowiska lokalnego, rekompensowania braków i zaburzeń w zakresie indywidualności i wspólnotowości.

W aktualnej sytuacji społeczno-politycznej Polski wspólnoty, ruchy i stowarzyszenia religijne, skupione w ramach Ogólnopolskiej Rady Ruchów Katolickich, są sferą organizacji pozarządowych, mających statut podmiotu prawnego, współpracujących z innymi organizacjami.

Ustalenie podstawowych pojęć

W niniejszym artykule pragnę zarysować szkic tzw. modelu „pedagogiki uczestnictwa”¹. Przystępując do opisu tej konstrukcji, w pierwszej kolejności należy wyjaśnić dwa terminy: „pedagogika uczestnictwa” i „model”.

„Pedagogika uczestnictwa”

„Pedagogika uczestnictwa” jest procesem mającym na celu stworzenie takiego środowiska, w którym w pierwszej kolejności osoba zaangażuje się w uczestnictwo w rozwoju własnej osobowości. Chodzi o to, by wychowawcy i formatorzy pomogli jej w urzeczywistnieniu jej potencjalności osobowo-twórczej. Procesy edukacyjno-formacyjne „pedagogiki uczestnictwa” powinny zmierzać w dwóch zasadniczych celach. Pierwszym celem jest rozwój osoby. Działalność wychowawcza powinna być tak ukierunkowana, by uwzględniała nie tylko to, kim jest człowiek, ale również to, kim może się stać w danym środowisku pod wpływem określonych personalistycznych oddziaływań. Po drugie, wszystkie siły społeczne, formy i miejsca uczestnictwa społecznego w ramach grup, stowarzyszeń, ruchów, wspólnot religijnych stwarzają dynamiczną przestrzeń nie tylko rozwoju indywidualnego człowieka, ale też rozwoju w relacji wspólnotowości z innymi osobami (z Osobą Boga) i rozwoju dobra społecznego. Zadania „pedagogiki uczestnictwa” to budowanie postaw uczestniczących np. dialogu, patriotyzmu (narodowego, lokalnego), pokoju, pracy, solidarności, odpowiedzialności i innych, w odróżnieniu od postaw antyuczestnictwa (alienacji) np. anomii, izolacji, konformizmu, buntu itd.

Pojęcie „modelu”

Drugim ważnym dla naszych rozstrzygnięć pojęciem, jest pojęcie „modelu”. Próby tworzenia modeli w naukach pedagogicznych były podejmowane już wielokrotnie, zarówno w dydaktyce, jak i teorii wychowania oraz pedagogice społecznej czy socjologii wychowania². Użyteczność modelowania systemowego wynika z uniwersalności tej metody. Nas interesuje modelowanie w odniesieniu do edukacji i formacji.

Termin „model” jest tu użyty w znaczeniu formy, metody i narzędzia oraz wzorca (lub wzoru) pomiarowego w procesie poznania. Posłuży on w pierwszej kolejności do wyeksponowania motywacji do aktywności, rozumianej osobowo i społecznie. Następnie będzie narzędziem w sformułowaniu celów i zadań proponowanych działań wychowawczo-formacyjnych. Jednocześnie w prezentowanym modelu zostanie

¹ Szerszy opis modelu pedagogiki uczestnictwa znajduje się w: M. Tabulski (2003).

² K. Duraj-Nowakowa zauważa, że w Polsce prób modelowania systemów pedagogicznych dokonali na gruncie pedagogiki społecznej i socjologii wychowania m.in. S. Kowalski (1974) oraz A. Kamiński (1974) i T. Pilch, R. Wroczyński, (red.) (1975), T. Gołaszewski (1977). Ponadto pracowali nad tym problemem uczeni eksperymentatorzy tej miary, jak E. Fleming (1972), S. Hessen (1959), K. Lech (1967), A. Lewin (1972, 1978, 1980), H. Muszyński (1970) i inni. Zob. K. Duraj-Nowakowa (1996, 1997, 77).

pokazany schemat-wzorzec jako metoda i narzędzie uproszczonej formy odbicia lub odzwierciedlenia procesów wychowawczo-edukacyjnych.

Projekt modelu

Model „pedagogiki uczestnictwa” w pierwszej kolejności znajduje siły i dynamikę aktywnego zaangażowania w samej personalistycznej i społecznej naturze człowieka. Stąd dwa zasadnicze elementy budowania modelu: dynamika „uczestnictwa osoby”, która wchodzi w grupę (formują ją) oraz wewnętrzna dynamika grupy³.

„Dynamika” osoby

Spojrzenie na proces zaangażowania-uczestnictwa w ramach grupy to przede wszystkim dostrzeżenie wewnętrznej dynamiki osoby, która angażuje z całym swym osobowo-twórczym i podmiotowym kapitałem. Język fenomenologii, a szczególnie koncepcja K. Wojtyły⁴ pozwala nam spojrzeć osobę jako tę, która samopanuje sobie, samostanowi o sobie i samoposiada siebie. Owa struktura wewnętrznej dynamiki osoby kształtuje jej osobowość, która wyraża się w czynie. Człowiek urzeczywistnia się, czyli staje się dobrym albo złym moralnie w czasie działania – przez czyn⁵. Czyn objawia wewnętrzny dynamizm osobowości. Na „złożoność” osobowości składają się następujące elementy: wola, uczucia, emocje, wrażliwość, cielesność.

Osobowość człowieka jest kapitałem rozwojowym. Współczesna pedagogika społeczna coraz częściej używa pojęcia: „kapitał ludzki” do określenia zasobów osoby w warunkach kształtowania rozwoju społecznego. Głównymi podmiotami inwestującymi w kapitał ludzki jest rodzina oraz podmioty realizujące politykę edukacyjną i społeczną państwa. W realizacji wpływu na kapitał ludzi wielką rolę spełnić mogłyby środki działania polityki rodzinnej (wsparcie rodziny) społecznej (głównie problem zminimalizowania wpływu na strukturę społeczną niedostatku wynikającego z bezrobocia i pogorszenia się warunków bytu i pracy licznych warstw ludności) oraz edukacyjnej, ukierunkowane na powiększenie kapitału ludzkiego.

W celu jasnego określenia faz dynamiki uczestnictwa odwołam się do projektu modelu w formie schematu. Prezentowany poniżej model dynamiki aktywnego uczestnictwa obejmuje pierwszy podstawowy poziom „pedagogiki uczestnictwa”. Dotyczy on wychowywania i formowania na poziomie osoby. Poniższe schematy przedstawiają trzy fazy tej działalności:

A. W swej koncepcji struktury osoby Kard. Karol Wojtyła pisze, że na człowieczeństwo

³ W dynamice psychologicznej grupy, dotykając najgłębszych warstw i obszarów świata osoby dostrzega się naturalne potrzeby psychiczne i różnorodne sposoby ich gratyfikacji, łącznie z wykorzystaniem mechanizmów adaptacyjnych i obronnych, którym towarzyszą różnorakie uczucia i stany emocjonalne. Zob. o. T. Kotłowski (1997, 9-10); por. G. Luce (1977).

⁴ Zob. Opis struktury osoby w koncepcji K. Wojtyły (1994, 77-108).

⁵ Urzeczywistnianie się osoby w czynie-działaniu implikuje obecność woli i sumienia, oraz relacji do wartości. Wyraża się ona w powinności moralnej jako odpowiedzialności. Zob. K. Wojtyła (1994, 172-173).

osoby składają się: uczucia, wola, sumienie, wrażliwość, cielesność, odpowiedzialność. Nie są to elementy statyczne. Między nimi zachodzi wzajemna relacja uczestnictwa w czasie działania – „w czynie”, rodzaj dynamik, który zaznaczany jest wektorami.

B. Schemat pokazuje drugi etap „stawania” się osoby, ściśle połączony z pierwszym

i warunkowany przez niego. W strukturze osoby ujawnia się *samoposiadanie* i *samopanowanie* oraz zakorzeniony w nich dynamizm *samostanowienia*. Wzajemne relacje tych procesów, w ramach czynu urzeczywistnia się w formie postaw. Kierunki tych relacji podkreślają wektory. Aby osoba mogła wejść w relacje personalistycznego i twórczego uczestnictwa, najpierw musi zaangażować się we własny osobowy rozwój – uczestnictwo.

C. Trzeci schemat prezentuje ten moment transcendencji, w którym osoba przekracza

siebie w swej strukturze samostanowienia, samoposiadania i samopanowania i jednocześnie otwarta jest na aktywne i personalne uczestnictwo w relacji do drugiej osoby. Kierunek tej dynamiki w transcendencji podkreślają wektory.

Celem i zadaniem „pedagogiki uczestnictwa” będzie stwarzanie takich sytuacji i środowisk wychowawczo-formacyjnych, aby jednostka mogła być wprowadzana

w rodzaj wewnętrznej dynamiki osobo-twórczej na poziomie jednostki. Należy podkreślić, że ów integrujący proces stawania się osoby będzie obejmował całe życie, w którym konkretna jednostka powinna być determinowana, do uzupełnienia integracji swoją potencjalną transcendencją⁶. Tym środowiskiem i środkiem, szczególnie ważnym dla młodzieży, ale też i dorosłych, są wspólnoty religijne. W ramach szczegółowych zadań dokonywać się może rozwój osobowo-twórczy, w którym osoba będzie przekraczać siebie, transcendować w kierunku integralnych postaw wyrażonych w czynie. Dodatkową siłą motywującą aktywne zaangażowanie w rozwój własnego kapitału osobowościowego jest odniesienie od Osoby Boga.

„Dynamika” wspólnoty osób („My”)

Wewnętrzna dynamika wspólnoty, a tym bardziej o charakterze religijnym, zależy od dynamiki uczestnictwa poszczególnych jednostek – osób, tworzących grupę.

Motywację do wspólnotowego zaangażowania się i relacji osób człowiek znajduje w swym ontologicznym bytowaniu. Kard. K. Wojtyła zauważa, że człowiek posiada w sobie konieczność do współbycia z innymi („MY”), nawet wtedy, gdy się od innych odłącza. Uczestnictwo jako współbycie jest czymś ontologicznie bardziej wiążącym niż psychologiczne lub socjologiczne „członkostwo”⁷. Społeczną naturę człowieka będącą jego wewnętrzną zdolnością do współbycia i współdziałania określa się „uczestnictwem”. Bez tej kategorii funkcjonującej w osobie nie jesteśmy jej w stanie w pełni zrozumieć. Bowiem człowiek działając wspólnie z innymi, czyli uczestnicząc w relacjach z innymi, ujawnia nowy wymiar-dynamizm osoby⁸. Wewnętrzny dynamizm uczestnictwa osoby w swym osobowo-twórczym „bytowaniu” jest źródłem motywacji dynamizmu aktywnego zaangażowania w rozwoju jednostkowym i społecznym.

Dynamika wspólnoty to szczególnego rodzaju komunikacja i wzajemne zaangażowanie dla osiągnięcia wspólnego celu, którym zawsze jest dobro osoby i dobro wspólne. Układ wspólnotowy-międzyosobowy osiąga swą pełnię-afirmację, gdy relacje zaangażowania są symetryczne. Wspólnota jako grupa osób, powiązanych relacjami i więzami osobowego uczestnictwa (afirmacji), angażuje je w realizację wspólnych celów. Podstawowa relacja uczestnictwa we wspólnocie „ja-ty” jest współdziałaniem i wymianą wzajemną dóbr. We wspólnocie istnieje wzajemna wymiana dóbr na wielu płaszczyznach: duchowej, afektywno-uczuciowej, intelektualnej, psychicznej, werbalnej, pozawerbalnej itd.

W pedagogicznym i formacyjnym oddziaływaniu chodziłoby o stworzenie takich sytuacji i środowisk wychowawczych, które pomagałyby osobom we wzajemnym ujawnianiu siebie, afirmacji swej godności osobowej oraz potwierdzania jej swoimi

⁶ O integracji psychiki osoby pisze K. Wojtyła (1994, 261-300).

⁷ Ten ontologiczny nurt antropologii człowieka posiada swoje inspiracje i miejsca styyczne z nurtem tradycji biblijno-chrześcijańskiej (Kościoła Katolickiego).

⁸ Zob. K. Wojtyła (1994, 307).

czyniami. W takiej sytuacji tworzy się szczególny rodzaj wspólnoty – *communio personarum*⁹. Ta wewnętrzna więź wspólnoty daje możliwość spotkania i obcowania i urzeczywistniania się osób. Relacja „ja”-„ty” i *communio personarum* może ujawnić się w wielu formach, postaciach i odmianach, np. miłość małżeńska i wspólnota rodzinna, a także wspólnota religijna.

Należy podkreślić, że w ramach modelu „pedagogiki uczestnictwa” powinny funkcjonować przynajmniej dwie (a nawet więcej) zasadnicze fazy, oddzielone od siebie pewnym okresem formacyjnym. Pierwsza, o której była mowa wyżej, obejmuje wychowanie i formację osoby i grupy osób w ramach wspólnoty. Celem tej działalności jest rozwój osobowo-twórczy jednostek oraz tworzenie personalnego i wspólnotowego środowiska wychowania: m.in. liderów, wychowawców, odpowiedzialnych, a więc przygotowanie ich do samowychowania i samorozwoju. Ten sposób działania ma charakter wewnętrzno-wspólnotowy. Drugi etap to taka formacja wspólnoty, *by mogła się ona zaangażować dla dobra wspólnego „na zewnątrz” w ramach bogactwa form życia społecznego.*

K. Wojtyła podkreśla, że dobro wspólne jest „dobrem trudnym”, bo wymaga rezygnacji dóbr jednostkowych na rzecz dobra wspólnego. Ta myśl zawiera się w teorii uczestnictwa: służąc dobru wspólnemu, człowiek ostatecznie ocala również siebie, buduje dobro (nawet gdy jest ono trudne), poprzez które on sam ugruntowuje się we własnym byciu, a więc dobro które bierze w obronę jego własny byt¹⁰. Dlatego szczególnym działaniom edukacyjnym powinno podlegać formowanie do prawdy. Bowiem osobowe zaangażowanie i relacja do dobra wspólnego zależy od prawdy¹¹.

Osoby dojrzałe, a szczególnie młodzież, rozumiejąc tę zależność pomiędzy dobrem osoby a dobrem wspólnym, będą potrafiły wyrzec się wielu dóbr jednostkowych. Dzieje się to w przeświadczeniu, że dobro wspólne warunkuje sobą dobra jednostkowe poszczególnych członków wspólnoty ludzkiej. Realizując w ten sposób dobro wspólne człowiek dochodzi do tych wszystkich wartości, które stanowią prawdziwe i nienaruszalne dobro osoby. Model „pedagogiki uczestnictwa” w relacji: osoba-wspólnota-dobro wspólne, posiada reakcje zwrotną. Aktywne uczestnictwo zachodzi w obu kierunkach. Potrzeba zaangażowania domaga się formacji tak poszczególnych osób, jak i całej wspólnoty; formacja zaś prowadzi do „wyjścia” i aktywnego działania-zaangażowania.

Model dynamiki oddziaływań wychowawczo-formacyjnych na poziomie wspólnoty osób obejmuje: relacje uczestnictwa osób typu „ja-ty”, relację uczestnictwa „ja-Ty” (ludzkie „ja” – „TY” Boskie) oraz relacje „ja-my” („ja” – „dobro wspólne”).

⁹ Zob. K. Wojtyła (1975, 17-31).

¹⁰ Zob. K. Wojtyła (1974, 32).

¹¹ Osoba przekraczając siebie niejako przerasta siebie w kierunku dobra *chcianego i wybranego w świetle prawdy, czyli dobra prawdziwego (godziwego)* – zauważa K. Wojtyła (1974, 31).

- A. Schemat pokazuje moment relacji osób. Relacja ta ma charakter wzajemnego uczestnictwa. Pokazują to wektory. Jednocześnie moment pełnego uczestnictwa ujawnić się może dopiero w osobowym, pełnym zaangażowania spotkaniu. W czasie tej relacji następuje afirmacja osób.
- B. Schemat dynamiki personalistycznych relacji uczestnictwa osób. Model przedstawia etap stawania się wspólnoty, środowiska o nowe jakościowo „podmiotowości”. Ta nowa wspólnota nie powoduje żadnego zagubienia jednostki, zatracenia, zamazania lub stopienia się w całości poszczególnych osób.
- C. Model prezentuje moment dynamiki relacji uczestnictwa osób w odniesieniu do dobra wspólnego. Sfera dobra wspólnego osób zaangażowanych w relacje uczestnictwa zawiera wyszczególnienie obszarów tego dobra: m.in. sfera życia: społecznego, gospodarczego, politycznego, kulturowego, religijnego. Obszar dobra wspólnego osób posiada swoją dynamikę: może podlegać ciągłemu rozwojowi, przekształceniom lub deformacjom.
- D. Schemat prezentuje zasadniczy

model „pedagogiki uczestnictwa”. Prowadzi on do uformowania tzw. postaw zaangażowanego uczestnictwa. Jakość i charakter tych postaw warunkowany jest jakością dobra wspólnego osób, a więc uczestnictwem w osobowo-twórczym rozwoju własnego kapitału ludzkiego i relacją uczestnictwa z drugą osobą (relacje z Boskim „TY”).

W ramach tak rozumianego „my”, osoby tworzące wspólnotę, są gotowe i otwierają się na różne formy uczestnictwa – zaangażowania społecznego. Troszcząc się o swoje człowieczeństwo, rozwój duchowy, permanentne samo-wychowanie i samo-formację oraz innych (dzieci, młodzieży, dorosłych), angażują się w aktualne problemy

„Pedagogika uczestnicza” a Bóg

Szczególny wymiar uczestnictwa w relacji osób i ich dobra ma miejsce w spotkaniu ludzkiego „ja” i Boskiego „Ty”. Należy podkreślić, że człowiek, będąc ontologicznie zakorzeniony w Boskim „Ty”, otwarty jest na taką wspólnotę. W niej też znajduje najpełniejsze urzeczywistnienie i dopełnienie. W relacji z Osobą Boga, ludzkie „ja” nie „stapia się”, ani nie jest ograniczone w swoim osobo-twórczym dynamizmie¹².

¹² K. Wojtyła, do którego koncepcji w tym artykule się odwołuję, uczestnictwa w relacji „ja”-„Ty” nie rozwinął na gruncie filozoficznym (Wojtyła 1994). Jako Pasterz diecezji krakowskiej wielokrotnie nauczał i przestrzegał o konieczności otwarcia się człowieka na Osobę Boga i uczestniczenia w Jego Życiu a następnie w nauczaniu dokumentach papieskich.

Chrześcijanin, angażując się we własny rozwój i dobro wspólnoty swoje motywuje i motywacje, czerpie nie tylko z antropologicznych źródeł. Swoje (i innych) aktywne uczestnictwo umieszcza w kontekście inspiracji religijnej (z wiary). Dynamika osoby i wspólnoty w ramach „pedagogiki uczestnictwa” może być motywowana w dwojaki sposób. Po pierwsze: człowiek wskutek spotkania z Osobą Boga – angażuje się we własny rozwój i relacje osobowo-wspólnotowe (np. poszukuje wspólnoty religijnej i angażuje się w jej działalność wychowawczo-formacyjną). Drugi sposób jest wychowawczą inicjatywą Boga, który szuka człowieka i pragnie osobowego i wspólnotowego spotkania z nim. Jego inicjatywa polega również na tym, że wzbudza w człowieku i we wspólnotach ludzkich pragnienie uczestnictwa i jedności, opartej na wolnych osobo-twórczych relacjach. Przykładem tego jest wspólnota Kościoła Katolickiego (czytaj – powszechnego) czy też bogactwo obecności mniejszych zakonów, zgromadzeń, ruchów, wspólnot, grup czy stowarzyszeń w ramach Kościoła.

Człowiekowi w ramach wychowania i formacji stwarzane są takie warunki (środowisko), aby mógł poznać i uczestniczyć w przeżyciu podstawowych prawd. Między innymi, aby mógł doświadczyć, że oto Bóg – Osoba, stwarzając i odkupując człowieka przez swego Syna (Jezusa Chrystusa), chce człowieka dla niego samego, chce go jako *substancjalny i osobowy podmiot*¹³. Dlatego człowiek może poznać, że nie tylko jest osobą, ale jest darem Boga i dlatego może się w pełni urzeczywistnić przez bezinteresowny dar siebie, przez bycie “dla drugiego” człowieka i skierowanie swojego serca i postaw wobec Boga. Podkreślmy, że warunkiem do takiego obdarowania jest samoposiadanie, tj. uczestniczenie w swoim człowieczeństwie.

Należy podkreślić, że z punktu widzenia pedagogiki chrześcijańskiej (również „pedagogiki uczestnictwa”), że człowiek kształtowany przez wychowawców i formatorów pozbawionych odniesienia do transcendencji nie jest w stanie wybierać i odszukiwać absolutnej prawdy, w konsekwencji mieć prawe sumienie, posiadać siebie i wybierać dobro moralne. Dotyczy to również tych wychowawców i grup religijnych, które formują do antyuczestnictwa, tj. alienacji i patologii osobowo-społecznej. Bowiem człowiek jako osoba jest wezwany do takiego zaangażowania, które będzie ciągłym przekraczaniem siebie – transcendendowaniem. W tej transcendencji pomaga osobie samo-afirmująca się Osoba Boga. Człowiek nie przekraczając siebie w spotkaniu z Osobą Boga i innymi osobami, pozostaje tylko w sferze nierozwiniętej natury. Uczestnictwo w relacji z Bogiem, który stworzył człowieka, odkupił i chce zbawić, otwiera go na perspektywę “nowego życia”, naśladowania miłości, którą jest obdarowywany. Uczestnictwo w życiu Syna Bożego jest uczestnictwem w życiu Kościoła jako Ludu Bożego.

Wychowanie, a szczególnie wychowanie i formacja proponowana w ramach modelu „pedagogiki uczestnictwa”, zakłada konieczność otwarcia się wychowanka w akcji wychowawczej na obecność osobowego Boga. Jednocześnie w swych celach i zadaniach zmierza do kształtowania takiego środowiska społecznego, w którym dynamika motywacji rozwoju osobowo-twórczego i społecznego będzie znajdowała

¹³ Zob. J. Mader (1985, 65).

swoje inspiracje i dopełnienie w spotykaniu i relacjach z Osobą Boga (w ramach Kościoła Katolickiego).

Tą specyfikę dynamiki motywacji chrześcijańskich w pedagogice uczestnictwa prezentują następujące schematy:

- A. Schemat dynamiki osobowych relacji uczestnictwa osób z podkreśleniem dynamiki uczestnictwa w relacji z Osobą Boga (pełnia afirmacji). Przy wzajemnym i maksymalnym osobowościowym otwarciu się na te relacje tworzy się „communio personarum”. Motywacje wzajemnego uczestnictwa wzbogacone o relację osobową z Osobą Boga uzyskują pełną dynamikę zaangażowania płynącą z pełni afirmacji (wiary).
- B. Model dynamiki tworzenia się dobra

wspólnego osób w relacji uczestnictwa w ramach relacji z Osobą Boga (pełnia uczestnictwa). Obecność i zaangażowanie się Boga w tworzenie sfery dobra wspólnego ma charakter wspomagania rozwoju, a nie stapiania czy ograniczania jednostki lub wspólnoty.

Wnioski

Prezentowany w zarysie projekt modelu „pedagogiki uczestnictwa” został zbudowany na podstawie badań w ramach wspólnot religijnych. Przyjmując, że wspólnota religijna stanowi przestrzeń środowiska społecznego, można założyć, że ów model posiada również zastosowanie w działalności wychowawczo-formacyjnej

w przypadku innych grup czy stowarzyszeń. W oparciu o jego założenia w określonym środowisku społecznym mogą być podejmowane prace edukacyjna „poprzez” uczestnictwo, jako zaangażowanie w rozwój własnej osobowości i rozwój dobra wspólnego oraz uczestnictwo „do” zaangażowania osobowo-społecznego.

Proponowany projekt jest efektem nie tylko praktyki wychowawczo-formacyjnej w ramach różnych wspólnot religijnych, ale też rezultatem prowadzonych studiów i badań autora. Na koniec należy również dodać, że zarówno jedno i drugie, teoria i praktyka, wymagają weryfikacji i ulepszeń¹⁴.

Należy we wnioskach również zasygnalizować pewną perspektywę dalszych badań. Człowiek, jako osoba może nie odpowiedzieć na uczestnictwo we własne człowieczeństwo, tj. nie zaangażować się we własny osobowy i społeczny rozwój. K. Wojtyła nazywa taką postawę antyuczestnictwem. Dlatego też bardzo często u źródeł niepowodzeń edukacyjnych i formacyjnych wielu grup, wspólnot czy stowarzyszeń religijnych i niereligijnych znajduje ów błąd antropologiczny. Bowiem kiedy wspólnota religijna opiera swoje działania formacyjne bez liczenia się z personalistyczno-twórczą i społeczną wartością człowieka, to owocem tego wychowania bywa bardzo często alienacja człowieczeństwa i wspólnotowości. Może ona również wyrażać się w sposób skrajny w postaci patologicznych postaw indywidualnych i społecznych. Jednym z współcześnie powszechnych zjawisk, gdzie taki błąd braku lub niewłaściwego zaangażowania występuje, są „sekty”. Analiza tego problemu zarówno dla badacza, jak i praktyka zjawisk wychowawczo-edukacyjnych może okazać się bardzo interesująca.

Literatura

- Duraj-Nowakowa K., 1996, *Procedura modelowania systemowego dydaktyki*, Wyd. Edukacyjne, Kraków.
- Duraj-Nowakowa K., 1997, *Modelowanie systemowe w pedagogice*, Wyd. Nauk. WSP, Kraków.
- Kotlewski T., 1997, *Dynamika wspólnoty i rola lidera*, Kraków–Sandomierz.
- Luce G., 1977, *Dinamica di gruppo*, Roma.
- Mader J., Nowak M., 1985, *Filozofia dialogu*, [w:] *Twarz Innego. Teksty filozoficzne*, Kraków.
- Nowak S., 1984, *Wizje człowieka i społeczeństwa w teoriach badań naukowych*, PWN, Warszawa.
- Tabulski M., 2004, *Edukacja i formacja w młodzieżowych wspólnotach religijnych*, Wyd. Paulinianum, Jasna Góra–Kraków.
- Wojtyła K., 1975, *Rodzicielstwo a communio personarum*, *Atenum Kapłańskie*, 67, 84.
- Wojtyła K., 1994. *Osoba: podmiot i wspólnota*, [w:] K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne*

¹⁴ Por. S. Nowak (1984).

studia antropologiczne. Człowiek i moralność IV, Wyd. KUL, Lublin.

Wojtyła K., 1994, *Osoba i czyn*, [w:] K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne. Człowiek i moralność IV*, Wyd. KUL, Lublin.

„Pedagogics of participation” – model project

Summary

An environment of religious communities is phenomena of the present-day social-religion reality, and simultaneously of the multi-sided space of the life and the education. Analysis shows, considerably they are places of a growth of adolescent young people and adults. An impetuous and natural development of these communities, both in the world and in Poland, happens on last decade of the 20th century. A social pedagogics noticed an educational-forming environment in all sector so-called „non-governmental and religious organizations” already since a long time.

Presented model of the „pedagogics of participation” was made on the base of research results of the religious communities. Accepting, that a religious community is a space of the social environment, the model can be used in educational-forming activities of the other groups and associations.

There is an aim and a task of the „pedagogics of participation” to create educational-forming situations and environments, so to introduce an individual into the kind of internal dynamics of the person’s forming on the level of individual. Additional power giving reasons to active engagement in development of own personality is relation to the personal God.

Translated by Pauline

Fathers

O. Mariusz Tabulski

OSPPE

Wyższe Seminarium Duchowne

Zakonu Ojców Paulinów

Kraków-Skałka